

پیشگفتار مترجمان

علم روان‌شناسی زبان شاخه‌ای است میان‌رشته‌ای و نوین که درباره کارکرد ذهن انسان چشم‌انداز گسترده‌ای را به روی اندیشمندان گشوده و نگرش آنان را نسبت به چیستی سرشت و کارکرد پدیده زبان متحول ساخته است. سرعت این تحول، به‌ویژه در چهار دهه اخیر، به مدد پیشرفت‌های فناورانه و پیدایش روش‌ها و ابزارهای نوین پژوهشی و نیز ارائه رویکردها و نظریه‌های جدید زبانی بسیار چشمگیر بوده است، آن‌گونه که اطلاعات مهم و ارزشمندی درباره ماهیت فرایندهای ناخودآگاه کارکرد زبان انسان فراهم آمده است که نه تنها در دو حوزه زبان‌شناسی و روان‌شناسی، بلکه در زنجیره‌ای از دیگر حوزه‌های علمی مانند عصب‌شناسی، علوم شناختی، زیست‌شناسی، هوش مصنوعی و انگاره‌پردازی رایانشی، آسیب‌شناسی گفتار و زبان، آموزش زبان و انسان‌شناسی نیز گره‌گشای نکات مبهم بسیاری بوده است. پرسش‌های اساسی که روان‌شناسان زبان با هدف روشن ساختن رابطه زبان و ذهن مطرح می‌کنند، حول دو محور کلی پردازش و یادگیری زبان است که هر یک زمینه‌ها، مباحث و دیدگاه‌های گوناگونی را دربر می‌گیرند و سبب پیشرفت و بسط هر چه بیشتر این علم و پیوند آن با پهنه‌های وسیع‌تری از علوم جدید شده‌اند.

اگرچه دستاوردهای علم روان‌شناسی زبان، هم به لحاظ نظری و هم تجربی، در مجموع بسیار مهم و درخشان بوده است، اما متأسفانه شمار منابع منتشر شده به زبان فارسی، چه در قالب تألیف و چه در قالب ترجمه، بسیار کمتر از حد انتظار بوده است؛ به‌ویژه که باید مد نظر داشت که در سال‌های اخیر، در جامعه دانشگاهی ایران، درس‌های گوناگون مرتبط با حوزه روان‌شناسی زبان در برنامه درسی رشته‌های متعددی گنجانیده شده است و این، ضرورت تدارک تنوعی از منابع متقن علمی در این زمینه را برجسته‌تر می‌سازد. از این رو، مترجمان درصدد برآمدند تا با ترجمه منبعی که حاوی تازه‌ترین و معتبرترین دیدگاه‌ها و یافته‌های دانش روان‌شناسی زبان باشد، و تصویر نسبتاً جامعی از موضوعات متنوع مطرح در حوزه روان‌شناسی زبان را پیش رو بگذارند، بخشی از نیازهای علمی دانشجویان و علاقه‌مندان به این حوزه را برآورده سازند.

کتاب پیش رو نگاشته متیو ترکسلر، استاد روان‌شناسی دانشگاه دیویس کالیفرنیا و یکی از استادان بنام در حوزه روان‌شناسی زبان است که شیوه نگارش روان، رسا، دقیق و گاه

دوازده

طنزآمیز وی توأم با محتوایی پرمایه اثری وزین پدید آورده است که می‌تواند یکی از آثار شاخص در این حوزه شمرده شود.^۱ این کتاب درآمدی روشن و آسان‌فهم بر علم روان‌شناسی زبان است که خوانندگان از طیف گوناگونی از شاخه‌های علمی می‌توانند در خلال مطالب فصل‌های آن با گستره‌ای وسیع از یافته‌ها، نظریه‌ها، انگاره‌ها و نیز زمینه‌های پژوهشی آشنا شوند. یکی از امتیازات این کتاب آن است که طرح مفاهیم علمی و شرح و توصیف آراء و یافته‌ها با شواهد و مستندات دقیقی همراه شده است که حاصل اجرای انواع آزمایش‌های دورخط و برخط و نیز فنون تصویربرداری عصبی بوده‌اند. از این رو، خواننده این امکان را می‌یابد که از هر دو دریچه نظری و تجربی با این علم به‌خوبی آشنا شود و متناسب با خواسته و نیاز خود از مطالب کتاب بهره‌گیرد. امتیاز دیگر این کتاب آن است که فصل‌های مختلف سرشار از مثال‌ها و گزارش یافته‌های به‌دست آمده از پژوهش‌هایی است که در زبان‌های مختلف اجرا شده‌اند و می‌توانند راهنمایی برای انجام پژوهش‌های مشابه در زبان فارسی یا دیگر زبان‌های رایج در ایران باشند. افزون بر آن، در پایان هر فصل از کتاب، پرسش‌هایی طرح شده است که می‌تواند به صورت تمرینات مروری درباره اطلاعات ارائه شده مورد استفاده مدرسان و دانشجویان قرار گیرد.

فصل آغازین کتاب اختصاص به معرفی مفاهیم اولیه، منشأ و ویژگی‌های بنیادین زبان و رابطه زبان و اندیشه دارد، اما در فصل‌های بعدی، گام به گام به بررسی فرایندهای تولید و درک گفتار و پردازش زبان، از سطح واژه تا گفتمان، پرداخته می‌شود و فرایندهای شناختی زیربنایی آن‌ها بررسی می‌گردد. در پنج فصل آخر کتاب، مباحث مربوط به رشد زبان کودک، مهارت

۱. این ویژگی‌ها را بسیاری از استادان این رشته در دانشگاه‌های مختلف تأیید کرده‌اند که از جمله می‌توان به اظهارنظرهای افراد زیر اشاره کرد:

مورتون آن گرنسباخر، استاد دانشگاه ویسکانسن - مدیسون، می‌نویسد: این همان کتاب درسی برای روان‌شناسی زبان است که انتظارش را می‌کشیدیم. ترکسلر ما را به قرن بیست و یکم وارد کرده است. در این کتاب که آمیخته با شوخ طبعی است، او حوزه روان‌شناسی زبان را در عمق و گستره وسیعی پیموده است. کتاب برای دانشجویان بسیار آسان‌فهم است و استادان مطالب دقیق و باریک‌بینانه آن را ارجح خواهند گذاشت. مارک اس. زایدنبرگ نیز از دانشگاه ویسکانسن - مدیسون نوشته است: این کتاب همه موضوعات مورد بحث و پژوهش در روان‌شناسی زبان مدرن را با دقت و زبردستی پوشش داده است. جری آلتمان، استاد دانشگاه یورک، نیز معتقد است این کتاب درسی جذاب، آمیخته با طنز، دلچسب و آموزنده برای درس روان‌شناسی زبان است که نظر دانشجویان و معلمان را به خود جلب خواهد کرد. ویکتور فریرا از دانشگاه کالیفرنیا این کتاب را روزآمد، بسیار آموزنده و آمیخته با طنز می‌داند که برای دانشجویان باارزش و جذاب خواهد بود.

خواندن، دوزبانگی و نقش ساختار عصبی نیمکره‌های چپ و راست مغز در پردازش زبان با ارائه توصیفات و تحلیل‌های عمیق نظری مبتنی بر شواهد تجربی مطرح می‌شود. برای ترجمه کتاب حاضر، طبق نظر گروه زبان‌شناسی «سمت» مقرر گردید که با توجه به حجم بالای کتاب اصلی، چند فصل از آن، دست‌کم در ویراست نخست ترجمه، کنار گذاشته شود. بر این اساس، فصل‌های ۶، ۸ و ۱۲، که به نظر می‌رسید اولویت و ضرورت کمتری نسبت به سایر فصول دارند و حذف آن‌ها خدشه‌ای به انسجام کلی مطالب وارد نمی‌سازد، از دستور کار ترجمه خارج گردید. ترجمه فصل‌های ۴، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳ و ۱۴ بر عهده مترجم اول و ترجمه فصل‌های ۱، ۲، ۳، ۵ و ۷ بر عهده مترجم دوم قرار گرفت، و البته در جریان ترجمه کتاب، مشاورت و همفکری‌های لازم میان مترجمان، برای هماهنگ‌سازی شیوه ترجمه و برابرگذاری اصطلاحات، صورت پذیرفت. لازم به یادآوری است که زحمت ترجمه پیشگفتار و واژه‌نامه را مترجم اول متقبل گردیدند. شایان ذکر است که در انتخاب برابرها برای اصطلاحات تخصصی، منابع علمی متعددی مد نظر قرار گرفته‌اند و گزینه‌های نهایی با علم به پیش‌نهادهای گوناگون موجود انتخاب گردیده‌اند. امید است کتاب پیش رو به منزله کوششی هدفمند بتواند در شناخت ژرف‌تر و عالمانه‌تر سازوکارهای زیربنایی کارکرد زبان مؤثر واقع شود و روشنگر راه پژوهندگان در مباحث میان‌رشته‌ای زبان‌شناسی باشد.

در پایان لازم می‌دانیم که از آقای دکتر مهدی احمدی، که ترجمه این کتاب را پیشنهاد نمودند، و نیز از دیگر مدیران و دست‌اندرکاران سازمان مطالعه و تدوین (سمت)، که برای چاپ هرچه بهتر این کتاب از هیچ‌گونه همکاری و یاری دریغ نکردند، صمیمانه سپاسگزاریم. همچنین، از خانم ندا طاهری، برای ویراستاری ترجمه، و از خانم مریم کشوری، برای پیگیری‌های اداری مربوط به این کتاب، تشکر می‌کنیم. در مرحله بازبینی و ویرایش، خانم کبری بیون نهایت همراهی و دقت را داشتند که بسیار قدردان ایشان هستیم.

شهلا رقیب دوست - رضا مقدم کیا

زمستان ۱۴۰۱

پیشگفتار نویسنده

آخرین باری که پیشگفتار نوشتم یک نفر را کشتم. خُب، واقعاً که او را نکشتم. فقط گفتم که عمرش را به شما داده است درحالی که نداده بود. (متأسفم انو!). یک هدف من از نوشتن این پیشگفتار این است که کسی را که هنوز نمرده است نمیرانم. هدف دیگرم این است که عبارت «رفتارهای شیطنت‌آمیز»^۱ را به کار ببرم.

از تجربه پیشگفتارنویسی‌های قبلی‌ام دو چیز آموخته‌ام: درس اول) گاه بعضی از خوانندگان پیشگفتار را هم می‌خوانند. این گونه بود که جرارد کِمپن به آن اندازه لطف داشت که از من در جریان میزبانی یک کنفرانس علمی مهم درباره خطایی که مرتکب شده بودم استنطاق کند. جرارد اگر این پیشگفتار را می‌خوانی: قول می‌دهم که این بار کسی را نکشم. درس دوم) گند زدن در ملاء عام بوی تعفن را همه جا می‌پراکند. بهتر است که در خلوت گند بزیم.

درس دوم موجب شد که من و ویراستارانم دقت ویژه به خرج دهیم که تا آنجا که ممکن است از دقت و صحت محتوای این کتاب در زمان چاپ اطمینان حاصل کنیم. در این کوشش ما از یاری شماری از نقدنویسان صاحب‌فکر و خوش‌قریحه برخوردار بوده‌ایم که من عمیقاً از آن‌ها ممنون و سپاسگزارم. از جمله این منتقدان چاک کلیفتون و بسیاری متخصصان ناشناس دیگرند که همه آن‌ها در کار زبان مطلع محسوب می‌شوند. مارک سایدنبرگ در همه اوقات روز به ایمیل‌ها پاسخ داد و در جریان تهیه نسخه اولیه کتاب در بزنگاه‌های حساس رهنمودها و توصیه‌های به‌هنگام و ارزشمندی ارائه کرد. جودی کرول نیز

۱. shenanigans واژه‌ای است که از اواسط قرن نوزده وارد زبان انگلیسی شده است اما منشأ آن مشخص نیست. معنی واژگانی آن رفتار شیطنت‌آمیز، حقه‌بازی، بازیگوشی و مسخره‌بازی است که ممکن است رفتارهایی آسیب‌زننده باشند یا بی‌ضرر. به نظر می‌رسد نویسنده این واژه را آگاهانه و به دلیل مبهم بودن آن در بند آخر پیشگفتار به کار برده است - م.

از روی سخاوت مشورت‌هایی داد و اشارت‌هایی کرد به برخی اطلاعات سودمند. بدیهی است که مسئولیت هر گونه خطا و هر نوع قصور و از قلم افتادگی احتمالی تنها به دوش اینجانب خواهد بود.

پیش از آن که کار بر روی این کتاب را آغاز کنم، مدتی طولانی را در کار تدریس زبان و تأمل در نتایج ناامیدکننده ارزشیابی تدریس سپری کردم. من نیز همچون بسیاری از استادان و مکانیک‌های آماتور در هر جای دیگر تقصیر را به گردن ابزار و اسباب کار، به ویژه کتاب‌های درسی انداختم و به این نتیجه رسیدم که کتاب خودم را بنویسم که اکنون پیش روی شماست. امید من این است که کتاب حاضر بتواند زبان را به نحوی منسجم و بسامان معرفی کند که برای هر دانشجوی متوسطی قابل فهم باشد و گرنه مجبور خواهم شد کتاب دیگری بنویسم.

دانشمندان علوم زبانی حقایق شگفت‌انگیزی را درباره نحوه کار ذهن کشف کرده‌اند. (ما کوین مک‌هیل‌های علوم شناختی هستیم. ما هستیم که از روی نیمکت در هر بازی ۲۰ امتیاز خاموش کسب می‌کنیم، اما سرتیتر خبرها از آن‌هایی است که در رسانه دیده می‌شوند و از آن روایات‌ها و نوروهای آینه‌ای). این حوزه پژوهشی نسبت به آن هنگام که من آرام آرام کار مشاهده و مطالعه را آغاز کردم شتاب فزاینده‌ای گرفته است و از این‌رو زمان حاضر برهه‌ای پرشور برای آموختن درباره زبان است. امیدوارم این کتاب توانسته باشد بخشی از این شور و هیجان را منتقل کند.

هیچ کتابی حاصل کار یک شخص نیست. از ویراستاران حال حاضر و پیشین خودم در وایلی - بلک‌ول بسیار ممنونم، به ویژه از کریستین کاردونه که گنجینه‌ای تمام‌نشده از پند و دلگرمی و تشویق است. از آنا آکسبوری نیز شایسته است که یاد کنم، هم به سبب نسخه‌خوانی دقیقش هم برای پیشنهادهای متعدّدش برای بهتر شدن کتاب. کمک‌های مت‌بنت و نیکول بنونیا نیز شایسته تقدیر است.

همچنین، من قدردان همه معلمان و استادان ارجمندی هستم که طی سال‌ها سعادت آموختن از آن‌ها را داشته‌ام. رندی فلچر اولین فرصت گران‌بها را در دانشگاه مینه‌سوتا برای من فراهم آورد که دست به پژوهش بزنم. مورتون آن گرنسباخر به من نشان داد که پژوهش یعنی چه (در این کار کسی به پایش نمی‌رسد - حتی زحمتش را هم به خود ندهید). از مارتین پیکرینگ آموختم که جمله چگونه عمل می‌کند. دان فاس در کلرادو به من کمک کرد که

راه را پیدا کنم. مرا از رفتن به بیراهه نجات داد. کمک شایانی بود. ممنون دان.
و نیز سپاسگزار دانشجویان و همکارانم در دانشگاه کالیفرنیا، دیویس هستم. شایسته
است از مگان زیرنشتاین و کریستن تولی یاد کنم که مرا آگاه و سر پا نگه داشتند.
سرانجام، از همراهی و حمایت مستمر خانواده‌ام بسیار سپاسگزارم، به‌ویژه از رُز و تینا
که شیطنتهای زیادی را تحمل کردند.

دیویس، کالیفرنیا